

RESEÑAS CONJUNTAS

COL·LECCIÓ DE DOCUMENTS DE L' ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE TARRAGONA,
Tarragona, Publicacions de l'Excm. Ajuntament de Tarragona. 10 vols. 1982-1995.

Una de les iniciatives desenvolupades per l'Ajuntament de Tarragona, en matèria de publicacions, ha estat la d'editar la transcripció dels documents més interessants de l'Arxiu Històric Municipal, per tal de posar a l'abast de tothom el contingut d'una documentació iniciada a mitjan del segle XIV. El projecte consisteix a anar editant una llarga Sèrie denominada «Col·lecció de Documents de l'Arxiu Històric Municipal de Tarragona». Fins el present, s'han publicat deu volums.

El primer volum d'aquesta Col·lecció es titula *Ordinacions i Crides de la Ciutat de Tarragona (segles XIV-XVII)* (Tarragona, 1982. 189 pp. + ilustr.). L'editor fou Joaquim Icart i Leonila. Es tracta de la transcripció dels manuscrits referents a qüestions administratives del llavors *Consolat* (avui Ajuntament de Tarragona), corresponents als segles XIV-XVII, aprovats pels Cònsols i sancionats pels Veguers o per l'Arquebisbe, conservats a l'Arxiu Municipal. Indicarem aquells que interessin els medievalistes: Capítols dels paraires, teixidors i tintorers (any 1359). Llibre d'Ordinacions dels afers dels draps (any 1400). Llibre dels Pregons, de 1413 a 1428. Ordinacions dels mostassafs. Anades a les aigües del Francolí. Dret i imposició del buc, nòlit i estacatge (any 1512). Ordinacions del territori.

Els volums 2 al 8 de la Col·lecció es dediquen a l'edició de les *Actes Municipals*, és a dir, els acords municipals continguts en el *Libri Consiliorum* o Llibres dels Consells de l'Arxiu Històric Municipal de Tarragona, des de l'any 1358 fins al 1400. Els textos són escrits en català, bé que tenen redactades en llatí algunes fòrmules d'introducció a les reunions i també les portades.

El volum segon comprèn les *Actes Municipals dels anys 1358-1360* (Tarragona, 1983. 205 pp. + ilustr.). L'autor de la transcripció fou Sabí Peris i Serradell, mentre que Joaquim Icart i Leonila tingué cura de la traducció del català medieval al català actual.

El tercer volum comprèn les *Actes Municipals dels anys 1369-1374/75* (Tarragona, 1984, pp. 219+ ilustr.). Les transcripcions d'aquest volum anaren a càrrec de Sabí Peris i Serradell i de Josefina Cubells i Llorenç. La traducció dels fragments llatins la realitzà Joaquim Icart i Leonila.

El volum quart comprèn les *Actes Municipals dels anys 1378-1379 i 1383-1384* (Tarragona, 1985. 147 pp. + ilustr.). Aquest volum fou dirigit per Francesc Cortiella Ódena i Montserrat Sanmartí Roset. Consistí en un treball d'equip, ja que les transcripcions dels textos les realitzaren els alumnes del Departament d'Història Medieval i Paleografia de la Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona: Jordi Canaldas, María Jesús Cuadrado, Miguel

«Anuario de Estudios Medievales», 34/2 (2004), pp.1029-1034.- ISSN 0066-5061.

Chacón, Héctor Fort, Rosario Lozano, Xavier Llurba, Mª Rosa Montserrat, Andrés Muñoz, Inés de Noguera i Mercè Veciana.

El cinquè volum comprèn les *Actes Municipals dels anys 1384-1385 i 1385-1386* (Tarragona, 1986, 194 pp. + ilustr.). Els directors foren Francesc Cortiella i Montserrat Sanmartí. L'equip d'alumnes transcriptors el formaren: Mª Pilar Aguillo, Josep Bergadà, J. Clemente Rada, Antoni-Xavier Colom, Hèctor Fort, Mª Dolors Fortuny, Norbert Miracle, Antònia Morelló, Jordi París, Jordi Rius, Mª Teresa Segura, José Manuel Tenas, Mª Pilar Vallvé.

El volum sisè comprèn les *Actes Municipals dels anys 1386-1387 i 1387-1388* (Tarragona, 1987, 238 pp. + ilustr.). Directors, Francesc Cortiella i Montserrat Sanmartí. El nombre d'alumnes transcriptors és ben considerable: Jaume Aurell, Mª Elena Basora, Carme Bigorra, Jordi Canaldas, Joan Josep Carrión, Joan Ramon Corts, Àngel Díaz, Mª Isabel Domingo, Jordi Drudis, Montserrat Ferré, Héctor Fort, Xavier Llurba, Norbert Miracle, Rosario Moya, Pilar Pascual, Pilar Rieras, Jordi Rius, Neus Rofes, Lluís Rovira, José Mª Sánchez, Eduard Santos, Jordi Tous.

En el setè volum hi trobem les *Actes Municipals dels anys 1388-1389 i 1393-1395* (Tarragona, 1988, 209 pp. + ilustr.). Cal remarcar que aquest volum fou dedicat com Homenatge a la Memòria de qui havia estat un dels directors d'aquesta publicació: el Prof. Francesc Cortiella, traspasat el 26 de desembre de 1987. Després de la desaparició de Francesc Cortiella, Norbert Miracle i Montserrat Sanmartí continuaren dirigint l'edició de les Actes Municipals. L'equip de transcriptors estigué format pels següents alumnes: Mª Elena Basora, Rosa Bertran, Maria Bonet, Jordi Drudis, Jaume Fernández, Magda Guiu, Cristina Jaumà, Isabel Margelí, Rosario Moya, Pilar Pasqual, Mª Isabel Puig, Pilar Riera, Jordi Rius, Eduard Santos, Anna Vendrell.

El vuitè volum comprèn les *Actes Municipals dels anys 1397-1399 i 1399-1400*. (173 pp. + ilustr.). Aquest volum estigué dirigit tan sols per Montserrat Sanmartí. L'equip de transcriptors el formaren: Cristina Basora, Norbert Miracle, Rosario Moya, Pilar Pascual, Pilar Riera, Jordi Rius i Teresa Segura.

Tots aquests volums, en els quals hi són editades les *Actes Municipals*, compten amb un breu estudi històric i un breu estudi paleogràfic. A l'estudi històric, realitzat, mentre va viure, per Francesc Cortiella, hi són explicades les principals qüestions que preocupaven el Consell de la ciutat de Tarragona, en els anys corresponents a cadascun dels volums. Els afers ciutadans eren cada vegada més complexos. A través de les Actes municipals es coneixen les qüestions polítiques, econòmiques i socials. Tanmateix, el govern municipal tarragoní també es preocupava de mantenir la pau i la seguretat ciutadana, construint muralles, tenia cura, així mateix d'impulsar el creixement demogràfic, de tenir la ciutat ben avituallada, de les obres públiques, dels hospitals. En els Consells es tractava dels sous dels funcionaris públics, de les ajudes econòmiques a les quals la ciutat era obligada. Es posa de manifest l'interès del Consell en defensar els privilegis de la ciutat, també es cotemplaven qüestions de fiscalitat. Tots els volums compten amb un acurat estudi paleogràfic, realitzat per Montserrat Sanmartí.

També cal remarcar que hi ha alguns anys dels quals no es conserven les actes.

El volum novè d'aquesta Col·lecció de documents de l'Arxiu Històric Municipal de Tarragona es titula *Repertori Municipal de Tarragona* (Tarragona, 1993, 174

pp. + ilustr.). Aquesta publicació consisteix en la còpia del *Repertori* existent a l'Arxiu Històric Municipal de Tarragona, començat l'any 1683 i interromput l'any 1809. En el dit *Repertori* s'hi troben numerats i ordenats per matèries els extractes, redactats en català, d'un gran nombre de documents, en pergamí o en paper, sobre afers tocants al govern municipal tarragoní durant 692 anys, des de l'any 1117 fins al 1809. Joaquim Icart confeccionà una relació dels comtes o comtes-reis que regiren Catalunya durant els 692 anys que comprenen els manuscrits, com també una relació dels arquebisbes de la Seu Metropolitana. Alguns d'aquests documents extractats es conservaven en trenta calaixos de l'Arxiu Municipal de Tarragona, però molts d'altres no. De la localització d'aquests darrers n'han tingut cura Josefina Cubells i Llorens i Montserrat Icart i Garcia. Han compulsat, així mateix, les indicacions del *Repertori* amb els documents originals i novament els han ordenat i arxivat de tal manera que puguin ser consultats més ràpidament pels historiadors.

El desè i darrer volum de la Col·lecció es titula *Ordinacions de la Mesa del Vi de la ciutat de Tarragona. 1382-1424. Actes Municipals 1396* (Tarragona, 1995, 211 pp. + ilustr.). Volum dirigit per Montserrat Sanmartí Roset i Jordi Rius Jové. L'equip de transcriptors estigué integrat per Ester Anglès, M. Teresa Basterra, Núria Grau, Manel Güell, Joan Martí, M. Carmen Martínez, Marta Mata, Patricia Olivé, Josep Pitarch, Olivia Puig, Mercè Salvat, Rosa Vallverdú.

Igual com els altres volums de la Col·lecció aquest també compta amb una introducció històrica i amb un comentari codicològic i paleogràfic.

A les *Ordinacions de la Mesa del Vi de Tarragona* s'hi recullen els estatuts referents a la verema, i al vi nou i al vi vell, que es produïa i consumia a la ciutat de Tarragona des de 1382 fins a 1424. Cal remarcar que, en alguns anys, no es devien fer les crides corresponents, en canvi d'altres són molt complets. Anualment, tenia lloc el jurament dels *sobreposats* de les vinyes, que solien ser tres consellers, després les diferents crides referents a la verema, al vi novell o al vi vell, amb el formulari d'introducció en llatí, la proclama on s'especificava el tipus de vi o verema, qui el podia entrar, les imposicions a pagar, les multes en cas d'incompliment. Intercalades entre les crides, s'hi troben algunes llicències concedides a determinades persones per entrar vi o verema a la ciutat. Els tarragonins sempre es negaren a deixar entrar a la ciutat verema o vi dels homes de paratge.

A més de la reglamentació del vi també hi ha altres informacions que interessen la ciutat.

Gairebé tots aquests volums porten uns índexs de noms, la qual cosa els dóna una major utilitat.

Agraïm a l'Ajuntament de Tarragona aquestes publicacions i desitgem que es continuïn editant i posant a disposició dels historiadors aquests rics fons de l'Arxiu Municipal tarragoní.

JOSEFINA MUTGÉ I VIVES
Institució Milà i Fontanals, CSIC. Barcelona

ITALIA EN EL HORIZONTE:

Los tres primeros volúmenes de la colección “The I Tatti Renaissance Library”, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts)-Londres, 2001

Resulta fundamental para quien está interesado en conocer una determinada época tener la posibilidad de acercarse a las obras escritas en ese periodo. Ésa es la oportunidad que brinda una colección relativamente nueva y a la que nos resulta sumamente grato dar la bienvenida. Se trata de “The I Tatti Renaissance Library” (ITRL), proyecto rubricado por la editorial universitaria Harvard University Press y el Harvard University Center for Italian Renaissance Studies, centro denominado Villa I Tatti, del que ha recibido su nombre la colección. El objetivo de esta iniciativa es el de poner a disposición del público las obras literarias, filosóficas e históricas del Renacimiento italiano escritas en latín, pues constituyen un corpus enormemente extenso al que no se le ha prestado siempre la atención que merece al quedar oculto por su posición intermedia entre la literatura del mundo clásico —al que, como es bien sabido, los humanistas querían acercarse, imitándolo y recreándolo en su producción escrita tanto como en otras facetas de su creación intelectual— y la literatura del Renacimiento en lengua moderna, objeto de estudio predilecto de la crítica literaria de los siglos XIX y XX. Para intentar suplir ese vacío, los responsables de esta empresa, a cuya cabeza se sitúa James Hankins, miembro del departamento de historia de la Universidad de Harvard, siguiendo el modelo de la colección de textos clásicos de la “Loeb Classical Library” presentan unos manejables y atractivos volúmenes bilingües, con el texto latino en las páginas pares y la traducción al inglés en las impares, textos a los que precede una introducción y a los que siguen las notas al original y a la traducción, una noticia bibliográfica que recopila las ediciones, las traducciones, si las hay, y los más destacables ensayos, estudios y artículos sobre la obra en cuestión, y el índice final.

Ciñéndose al objetivo descrito, el proyecto inició su andadura con tres volúmenes que aparecieron en el año 2001 y que, cumpliendo en lo formal con la descripción apuntada, corresponden a los siguientes títulos: *Giovanni Boccaccio: Famous Women*, obra editada y traducida por Virginia Brown (XXV pp. de introducción y 530 pp.); *Marsilio Ficino: Platonic Theology, vol. I*, con traducción de Michael J. B. Allen y John Warden, y edición del propio James Hankins y William Bowen (XVII pp. de introducción y 342 pp.); y *Leonardo Bruni: History of the Florentine People, vol. I*, editada y traducida también por James Hankins (XXI pp. de introducción y 520 pp.).

Tan estudiado y conocido como autor del *Decamerón*, que escribió entre 1348 y 1351, Boccaccio (1313-1375) es, sin embargo, un puntal de la tradición literaria occidental gracias también a su obra latina, constituida, ésta, por libros de carácter enciclopédico a cuya escritura dedicó las últimas décadas de su vida. Entre los tratados de este tipo se sitúa el que se nos presenta como primer número de la colección ITRL: *De mulieribus claris* (*Las mujeres ilustres*), primera recopilación de biografías exclusivamente femeninas compuesta en Occidente, dedicada a la primera dama de la reina Juana I de Nápoles, Andrea Acciaiuoli de Florencia, condesa de Altavilla, viuda de Carlos de Arto, conde de Montedorisio, y casada en segundas nupcias con Bartolomeo II de Capua, conde de

Altavilla. Esta recopilación está constituida por ciento seis vidas de mujeres, del pasado la mayoría, contemporáneas del autor las menos, personajes mitológicos unas, históricos otras, paganas unas, cristianas otras. Amena en la lectura —y así ha sabido reflejarlo la traductora—, anecdótica y fantástica a la vez que moralista, pues es la intención de Boccaccio —según reza en la dedicatoria— ensalzar la “noble viudedad” frente a numerosos fatales ejemplos de segundos matrimonios, la obra se despide con unas palabras de disculpa de Boccaccio por los errores e impropiedades que haya podido cometer, pues todo autor, afirma él mismo, se halla expuesto a dos peligros: el desconocimiento de los hechos que desea exponer y el sentimiento de ligazón que lo ata a su propia obra. No se disculpa, sin embargo, Boccaccio por si la dama a quien ha dedicado su obra se puede sentir molesta por ser ella misma una viuda que se ha vuelto a casar: quizás sea una torpeza por parte del escritor o quizás, simplemente, piense éste que la condesa no va a perder mucho tiempo leyendo la obra. La existencia de otras ediciones y traducciones (además de al inglés, al alemán, al francés, al español, lenguas estas tres últimas a las que la obra fue vertida ya en el siglo XV, y al holandés y al italiano, lenguas en las que las primeras traducciones datan del siglo XVI) indican precisamente que el tratado invitaba, con éxito, a la lectura.

Muy distinto es el carácter de la obra de Marsilio Ficino (1433-1499), cuyos cuatro primeros libros se editan y, por primera vez, se traducen al inglés en el volumen que tenemos entre manos. La bibliografía muestra cómo sólo en una ocasión se ha publicado una traducción de la obra, al italiano y parcial, lo que da idea de su dificultad. Artificioso y complejo, este tratado es, en verdad, la obra maestra de su autor, cuya escritura está guiada por el deseo de aunar platonismo y cristianismo, por el afán de abundar en la vía tomada, en pleno siglo III, por el fundador del neoplatonismo, Plotino. En ese sentido, Ficino, que se hace famoso por sus traducciones al latín de todos los diálogos platónicos, así como por afirmar que es el platonismo y no el aristotelismo el esencialmente compatible con el cristianismo, se erige tanto en refundador en el Renacimiento del neoplatonismo como en el máximo avivador del regreso al estudio del propio Platón. Las alusiones a obras de éste y a las de los autores neoplatónicos, así como las referencias a los Padres de la Iglesia, como San Agustín, no son esporádicas a lo largo de las páginas del tratado, y los responsables de la edición se han esforzado en hacerlas explícitas o contextualizarlas en el apartado de notas a la traducción que, como es norma de la colección y, por lo tanto, criterio intocable, aparece, después del de notas al texto original, al final del libro. Permítasenos con este ejemplo plantear lo que es, a nuestro parecer, un pequeño inconveniente que, como lectores, hemos constatado: que las notas estén colocadas seguidas al final del volumen y no a pie de página.

Finalmente, el último de los volúmenes que aquí nos ocupa recoge los primeros cuatro libros de los doce que constituyen la que está considerada primera obra moderna de historia, ampliamente imitada por los historiadores humanistas durante los dos siglos siguientes a su publicación completa en 1444 y traducida al italiano ya en 1476. Debida al traductor, orador, historiador, político y secretario apostólico Leonardo Bruni (1370-1444), éste hace explícito en el prefacio con el que la introduce que su intención es la de escribir la historia de la ciudad de Florencia, pero no sólo de su propia época sino de toda edad de la que se tenga memoria. En ese sentido, es especialmente destacable el hecho de que el autor, en ese remontarse en el tiempo que adopta en su investigación para reproducir la

historia de la ciudad del Arno, expone por primera vez una periodización que harán suya Maquiavelo y la historiografía europea durante largo tiempo, consistente en la división de la historia en los tres siguientes grandes periodos: la Antigüedad, que para Bruni termina con la caída del último emperador romano de Occidente, Rómulo Augústulo, en el año 476; el Medioevo, desde el hundimiento del Imperio Romano de Occidente hasta el resurgir de las ciudades a finales del siglo XI y en el siglo XII; y la Edad Moderna, cuyo inicio lo marca la pérdida de hegemonía del Sacro Imperio Romano en Italia, a saber, en la segunda mitad del siglo XIII. Aunque hoy en día la concepción y la denominación de los periodos históricos hayan cambiado, a Bruni se le sigue reconociendo el mérito de ser el primero en tener una concepción política de la historia de su época, lo que le lleva a fijar su atención más en los procesos de constitución y organización interna de la ciudad que en los hechos de armas. El doble interés histórico —por tratarse de un texto historiográfico y por servir de reflejo de una determinada época, tal como aludíamos al principio— se ven colmados en el buen hacer del historiador y experto conocedor del latín humanístico al que se deben la edición y traducción de este tercer volumen de la colección ITRL. En este mismo volumen, además de todos los apartados descritos como comunes a toda la serie, se encuentran tres mapas (uno de Roma y las ciudades etruscas, dos de Italia y la Toscana a finales del siglo XIII) que acaban de acercar al lector al mundo del que hablan los textos.

ANA GÓMEZ RABAL
Institución Milá y Fontanals, CSIC. Barcelona